

## PUBLICAȚII INEDITE DIN COLECȚIA „DEPOZIT UNIVERSITAR” A BIBLIOTECII ȘTIINȚIFICE MEDICALE

**Galina ZAVTUR,  
Valentina BOLDESCU,  
Biblioteca Științifică Medicală  
a USMF „Nicolae Testemițanu”**



**Rezumat:** *Articolul se referă la una dintre atribuțiile principale ale bibliotecii publice – colectarea, salvagardarea și valorificarea publicațiilor deosebit de valoroase, care prezintă un interes aparte pentru cultura țării, constituind patrimoniul național al documentelor de bibliotecă. Publicațiile prezentate constituie doar o mică parte din componența colecției Depozit Universitar al Bibliotecii Științifice Medicale, Instituția Publică Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, care rămân a fi pentru posteritate valori incontestabile ale patrimoniului medical național.*

**Cuvinte-cheie:** *patrimoniu național al documentelor de bibliotecă, colecția Depozit Universitar, patrimoniu documentar medical.*

**Abstract:** *The article refers to one of the main attributions of the public library, which is collection, safeguarding and valorization of extremely precious books. They play a particular role in the country's culture, being part of the national heritage of library documents. The presented editions are just a small percentage of the collection “University Depository” of the Medical Scientific Library, “Nicolae Testemițanu” State University of Medicine and Pharmacy, saved for posterity as indisputable values of the national medical heritage.*

**Keywords:** *national patrimony of library documents, University Depository collection, medical documentary patrimony.*

Valorificarea patrimoniului național de documente, după cum este stipulat în documentul fundamental pentru activitatea bibliotecilor – Legea cu privire la biblioteci (nr. 160 din 20.07.2017), este și rămâne mereu a fi o misiune de importanță majoră a bibliotecii, care dispune de un astfel de tezaur incontestabil.

Biblioteca Științifică Medicală a Instituției Publice Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu” (în continuare – BȘM) este principala instituție din țară, care deține un astfel de tezaur de publicații științifice medicale, conservat, salvagardat și valorificat.

Din multitudinea de publicații de valoare bibliofilă, care fac parte din acest tezaur, un loc aparte le revine publicațiilor, care poartă calificativul *publicații inedite*. De ce publicații inedite? Fiindcă reflectă aspecte unice, pentru prima dată, necunoscute până la momentul apariției lor. Anume acest calificativ le caracterizează ca valori bibliofile. Aici ne referim la prima enciclopedie medicală din țară, primele manuale medicale ale autorilor autohtoni, primele publicații medicale în limba română (grafie latină, chirilică) – manuale, ghiduri, dicționare medicale, materialele primelor congrese ale medicilor de ramură din țară etc.

În continuare vom prezenta câteva dintre aceste publicații inedite.

„*Энциклопедие Медикалэ Популарэ*” – prima lucrare de acest gen, editată în țară. Apare în anul 1984, la editura *Редакция Принципалэ а Енциклопедией Советиче Молдовенешть*. Redactor principal – Vasile Anestiade, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar, membru corespondent și membru titular al AȘM, iar în colegiul de redacție găsim nume notorii ale medicinei autohtone ca: *Nicolae Testemițanu, Constantin Țibirnă, Eli Șleahov, Diomid Gherman, Timofei Moșneaga, Gheorghe Paladi, Constantin Draganiuc* ș. a. Textul în publicație se dă în grafie chirilică.

Apariția publicației a avut drept scop asigurarea informării unui număr cât mai mare de oameni despre diverse aspecte din domeniul medicinei, a popularizării cunoștințelor medicale și a experienței acumulate de instituțiile de ocrotire a sănătății. Enciclopedia cuprinde circa 1400 de articole care conțin răspunsuri și sfaturi prețioase privind cele mai variate întrebări din domeniul medicinei și ocrotirii sănătății. În Enciclopedie se descriu detaliat metodele de igienă generală, de profilaxie a bolilor, de îngrijire a nou-născuților, a bolnavilor la domiciliu, acordarea primului ajutor în caz de îmbolnăvire acută etc. Un loc important îl ocupă articolele despre alimentația rațională, călirea organismului, aspectele medicale ale vieții conjugale etc. Autorii majorității articolelor sunt specialiști de notorietate în domeniul medicinei – profesori, docenți și candidați în științe medicale de la Institutul de Medicină de Stat din Chișinău: *Gheorghe Ghidirim, Constantin Andriuță, Eugen Gladun, Constantin Babiuc, Gheorghe Baciuc, Aurel Saulea, Eugen Popușoi, Grigore Friptuleac* etc.

Paralel cu numeroasele recomandări practice, Enciclopedia dată cuprinde un material bogat din domeniul științelor adiacente medicinei – biologie, anatomie, fiziologie, microbiologie etc. În vederea facilitării utilizării Enciclopediei, publicația conține „Îndrumări pentru folosirea EMP” unde sunt indicate etapele de utilizare a publicației. De asemenea, în același scop,

la sfârșitul publicației se dă un vast „Indice alfabetic al terminilor medicali explicați în EMP”. Enciclopedia este însoțită de multiple imagini, atât alb-negru, cât și color. Publicația dată avea menirea să devină o călăuză de nădejde în popularizarea cunoștințelor medicale.

O altă publicație, unică până la acel moment, constituie manualul „*Curs de neurologie*” – primul manual editat cu grafie latină în Republica Moldova. A văzut lumina zilei în anul 1993, la editura *Știința*. Manualul a fost întocmit de colectivul Catedrei de Neurologie și Neurochirurgie a USMF „Nicolae Testemițanu”, printre autori figurând nume notorii din medicina națională ca academicianul Diomid Gherman, fiind și redactor responsabil al ediției, Boris Ianachevici, Victor Pîslaru, Mihai Casian. Autorii manualului au utilizat în expunerea materialului un stil concis, accesibil, evitând expresiile lungi în speranța, ca cursul elaborat să fie de un real folos destinatariilor. Manualul a fost întocmit în conformitate cu noul program de învățământ pentru instituțiile medicale superioare pentru acea etapă și include 20 de capitole care elucidează probleme, ce se referă la dereglările neurosomatice și somatoneurologice, precum și la asistența medicală neurologică de ambulator.

Un loc aparte este rezervat studierii aspectelor legate de fiziopatologia sistemului nervos, de diagnosticul și cercetările paraclinice practicate în scopul stabilirii cât mai exacte a diagnosticului.

E de menționat că autorii cursului au dezvăluit într-o lumină nouă patogenia, etiologia, diagnosticul și particularitățile clinice ale diferitor maladii ale sistemului nervos, indicând modalitățile de tratament, pronosticare și expertiză a capacităților de muncă la bolnavii afectați.

Textul manualului este însoțit de un material ilustrativ ce conține scheme și desene, care facilitează perceperea deplină și corectă a noțiunilor și fenomenelor neurologice. Acest curs a fost editat cu scopul de a ajuta studenții instituțiilor superioare medicale în activitatea lor teoretică și practică de sine stătătoare.

O altă categorie de publicații inedite, care merită o atenție deosebită, sunt primele manuale în limba română în diferite ramuri ale medicinei, semnate de autori autohtoni, specialiști în medicină din Republica Moldova, cadre didactice ale USMF „Nicolae Testemițanu”. Până la apariția lor erau utilizate manuale de specialitate, traduse, de regulă, din limba rusă sau doar în limba rusă, întocmite de alți autori în afară de cei autohtoni.

Unul din aceste manuale poartă titlul „*Реченмыра*”, semnat de reputatul savant, profesor universitar, doctor în științe medicale, fondatorul și primul decan al Facultății de Farmacie a Universității de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”, Constantin Matcovschi. Manualul a fost editat în anul 1967 la editura „Lumina”. Este o primă încercare, după cum menționează însăși autorul, o primă lucrare în acest domeniu, în limba română (cu grafie chirilică), așa cum se făcea foarte mult simțită lipsa unui astfel de manual la acea perioadă, existând în uz manuale doar în limba rusă. La întocmirea manualului, pe lângă autor, și-au adus aportul, parțial, prin observațiile critice făcute pe marginea manuscrisului și alți colaboratori ai Catedrei de Farmacologie.

Prin elaborarea acestui manual s-a urmărit scopul de a se expune pe scurt metodele de prescriere a medicamentului sub diferite forme, cu alte cuvinte a rețetei, care este obiectul principal de studiu al recepturii medicinale. Materialul este prezentat în două părți. Prima parte se referă la receptura generală, unde sunt expuse noțiunile generale referitoare la: categoriile medicamentelor; păstrarea, dozarea, regulile de prescriere a lor etc. Partea a 2-a se referă la receptura specială, unde se face o descriere a formelor medicamentoase – solide, moi și lichide cu expunerea regulilor de întocmire a rețetei la fiecare tip de medicamente. Manualul se încheie cu un „Mic dicționar latin-moldovenesc-rus și abreviatura” a termenilor utilizați în scrierea rețetei. Manualul, prin forma accesibilă a expunerii materialului, a adus și aduce și astăzi un real folos atât medicilor, cât și studenților

instituțiilor medicale din țară.

Un alt manual din această categorie poartă titlul „*Obstetrică*”. A fost editat în anul 1993 la editura *Lumina* sub redacția academicianului, profesorului, doctorului habilitat Gheorghe Paladi. A apărut în seria „Literatura Didactică pentru studenții Universității de Medicină”. Dar în datele de subtitlu se indică că manualul poate fi utilizat și de elevii colegiilor de medicină. De asemenea, poate fi util atât medicilor în stadiul de perfecționare, cât și celor cu experiență.

Este primul manual de obstetrică editat în limba română în Republica Moldova, la alcătuirea căruia au participat specialiști de înaltă calificare în domeniul dat din țară, printre care: *Gheorghe Paladi, Olga Cernețchi, Mihail Moșneaga, Gheorghe Marcu* etc. Autorii s-au străduit să reflecte, atât principalele aspecte ale obstetricii clasice, cât și cele mai recente realizări bazate pe ultimele cercetări științifice, integrate cu alte discipline ca: fiziologia, farmacologia, transfuziologia, anesteziologia, reanimatologia. Respectând expunerea tradițională pentru un manual de obstetrică, totodată, de pe poziții noi, au fost tratate temele legate de operațiile obstetricale, de noile aspecte ale patologiei postnatale. Textul manualului este însoțit de o gamă largă de imagini, care facilitează însușirea materialului expus.

O altă publicație, de asemenea, inedită printre aparițiile editoriale din țară, poartă titlul „*Ghid otorinolaringologic*”, editat în anul 1994 la editura *Universitas*, avându-i ca autori pe doctorii habilitați în medicină Vladimir Popa, Vasile Andriuță și Nicanor Hodonoagă. Printre recenziile ghidului găsim numele doctorilor habilitați în medicină Ion Ababii, Gheorghe Țăbârnă, Mihail Sandul ș. a.

Până la apariția acestei publicații în țară au lipsit lucrări complexe de otorinolaringologie în limba română, scrise de specialiști din țară. Deci, acest ghid, menționat și ca manual în prefață, a fost binevenit în studierea afecțiunilor ORL în lumina noilor aspecte de etiologie, patogenie clinică și de tratament a maladiilor ORL.

Ghidul cuprinde șapte capitole, în care sunt expuse principalele aspecte ale otorinolaringologiei. Publicația conține un număr impunător de imagini color pentru înțelegerea cât mai largă a temelor prezente. La sfârșitul publicației se dă o listă a bibliografiei utilizate.

O altă publicație, care face parte tot din categoria primelor manuale medicale, semnate de autori autohtoni, și care merită atenție este „*Curs de pediatrie*” în două volume. Apariția acestei publicații a fost motivată prin absența unui manual de pediatrie până la acel moment în Republica Moldova și este un prim pas în elaborarea unui îndrumar, ce ar cuprinde toate compartimentele pediatriei. Lucrarea a fost elaborată în baza programului de studiu la disciplina dată și este destinată studenților, rezidenților și medicilor practicieni. Primul volum a fost editat în anul 1999 la Centrul Editorial Poligrafic Medicina al USMF, avându-l ca autor pe Marcu Rudi, doctor în științe medicale, profesor universitar. Al doilea volum a fost editat în anul 2001, avându-i ca autori pe Marcu Rudi și Tudor Rusnac, doctor habilitat în științe medicale, profesor universitar. Primul volum cuprinde patologiile cele mai frecvente ale copiilor cu vârsta de până la un an și maladiile cardioreumatismale din copilărie. În volumul doi sunt expuse afecțiunile ce țin de gastrologie, hematologie, nefrologie, pulmonologie etc. În ambele volume descrierea afecțiunilor s-a făcut după schema: definiție, etiologie, patogenie, tabloul clinic și paraclinic, diagnosticul diferențiat, tratament, profilaxie, prognostic. Materialul prezentat este însoțit de un șir de tabele, diagrame. Aparatul bibliografic-informativ al publicației cuprinde: *Lista abrevierilor*, *Indice alfabetic pe materii* și o vastă *Bibliografie* a surselor documentate.

Un loc aparte în rândul publicațiilor inedite îl are publicația cu titlul „*Limba română. Profil medical: cu suport gramatical și de cultivare a limbii române (pentru medicinaștii alolingvi)*”. Această lucrare a fost editată în anul 2003 la editura *Litera* și este o primă încercare în țară de a edita un curs practic, dar și teoretic de limbă română literară, profil medical pentru medicinaștii alolingvi. Autorii manualului sunt

Eugenia Mincu și Argentina Chiriac, lectori superiori la USMF „Nicolae Testemițanu”, coordonator – Vasile Melnic, doctor în filologie, profesor universitar USMF „Nicolae Testemițanu”. Importanța manualului la acel moment era vădită, dacă se ține cont de faptul că învățământul medical se predă până nu demult doar în limba rusă. Manualul a fost întocmit după ultimele metode pedagogice. Acest curs oferea, fiind actual și astăzi, posibilitatea cunoașterii, asimilării principalelor elemente ale culturii, gramaticii limbii române, terminologiei medicale literare, mijloacelor de formare și îmbogățire a lexicului și limbajului medical. El permitea și permite însușirea concomitentă a diverselor compartimente ale limbii – fonetica, sistemul lexical, frazeologic și gramatical. Cursul însumează 28 de lecții, care structurate în blocuri – istorie, terminologie anatomică, clinică, farmaceutică și blocul literar – cuprind informații necesare formării unei ținute lingvistice a medicinistului privind posedarea terminologiei medicale. Materialul lecțiilor este prezentat într-un limbaj adecvat, corect, fiind analizate cele mai importante compartimente ale limbii române. Pentru înțelegerea informațiilor și regulilor gramaticale sunt incluse o serie de texte bine selectate, exerciții lexicale, lexico-gramaticale, fonetice, stilistice. De asemenea, fiecare lecție include și un microdicționar terminologic, care atribuie manualului o ținută accesibilă.

Această lucrare oferă studenților alolingvi șansa de a-și consolida cunoștințele de limbă română, de a însuși terminologia medicală, de a-și cultiva deprinderi de comunicare activă și de exprimare fluentă, necesară în profesia lor ulterioară. Lucrarea se începe cu indicații practice, foarte succinte, „Cum să înveți o limbă” și „Câteva sfaturi practice” în însurarea unei limbi. Se finalizează cu o Bibliografie selectivă, structurată în compartimentele: Literatură didactică; Dicționare; Beletristică.

Din categoria publicațiilor inedite fac parte și primele dicționare medicale, editate în țară. Unul din ele constituie „*Dicționarul medical rus-român*” în două volume, editat

în anul 1991 la editura *Redacției principale a Enciclopediei*. Lucrarea este semnată de doi autori: Vasile Bejenaru și Galina Bejenaru, profesori universitari la USMF „Nicolae Testemițanu”. Această publicație poartă o valoare deosebită nu numai prin faptul că pentru prima dată s-a editat o lucrare de acest gen, dar și prin ajutorul acordat la alcătuirea dicționarului din partea patriarhului medicinei naționale Nicolae Testemițanu și a doctorului în științe medicale, profesorului Eugen Popușoi, redactor științific al dicționarului. Necesitatea apariției unui astfel de dicționar se simțea de mult.

Dicționarul a fost alcătuit în baza numeroaselor lucrări de medicină (îndreptări medicale, tratate, manuale, monografii, atlasuri, reviste medicale etc.) în limbile rusă, română, franceză. El include 90.000 de noțiuni din domeniul medicinei și a științelor adiacente ei. În dicționar, în afară de disciplinele clinice, o atenție deosebită se acordă terminologiei din astfel de domenii ca: genetica medicală, imunologia, diagnosticul funcțional, biologia moleculară etc. În dicționar găsim și o serie de numiri de plante, de aparate medicale.

Dicționarul îi avea și îi are și astăzi drept destinatari pe medici, colaboratori științifici, cadre didactice universitare, studenți dar și elevi ai colegiilor medicale din țară, traducători.

Un alt dicționar, care merită prezentat ca valoare bibliofilă este „*Dicționarul rus-român pentru farmaciști*”, editat în anul 1993 la tipografia „Reclama” și avându-i ca autori pe Eugen Diug, doctor habilitat în farmacie, profesor universitar, Anatol Nistrean, Vladimir Safta – profesori universitari, redactor-coordonator, profesorul universitar Vasile Melnic. Lucrarea este prefațată de doctorul habilitat în farmacie, profesorul universitar Vasile Procopișin.

De asemenea, este o lucrare inedită până la acel moment, adică în domeniul farmacologiei, care cuprinde circa 9000 de termeni din domeniu, destinat tuturor celor care se

ocupă cu prepararea, controlul, administrarea, documentarea și distribuirea sau realizarea medicamentelor. Dicționarul cuprinde practic, toate domeniile de activitate farmaceutică și farmacistică. Dar, totodată, cuprinde și un număr anumit de cuvinte, care fac parte din fondul lexical general al limbii, care nu pot lipsi într-un dicționar pentru farmaciști. Traducerile termenilor s-au făcut în baza îmbinărilor de cuvinte rusești întâlnite în practica de lucru a farmaciștilor. Termenii au fost sistematizați și grupați într-un anumit mod, încât să corespundă necesităților practicii. Acest dicționar la acea etapă a constituit un reper de încredere pentru cunoașterea cât mai bună a terminologiei farmaceutice în limba română, dar continuă să fie actual și astăzi.

O altă categorie de publicații inedite sunt culegerile materialelor primelor congrese a medicilor de ramură din țară. La acest compartiment e necesar de menționat publicația cu titlul „Актуальные вопросы педиатрии”, ce însumează materialele primului Congres al medicilor pediatri din Republica Moldova, care și-a susținut lucrările la 13 octombrie 1988. Culegerea a fost publicată în anul 1988 la editura *Cartea Moldovenească* și cuprinde comunicările prezentate la acest congres de către specialiștii medicali în domeniu din țară, în rândurile cărora figurează nume mult cunoscute în medicina autohtonă ca Ion Prisăcari, Eugen Coțaga, Eugen Popușoi, Zinaida Anestiade, Svetlana Sciuca, Ion Ababii, Eugen Gudumac, Valentina Halitova, Vasile Melnic, Olga Cernei etc.

Materialele sunt structurate în culegere după secțiuni, conform domeniilor abordate: probleme generale ale pediatriei; imunologie; infecții respiratorii și alte infecții; diverse.

Publicațiile prezentate constituie doar o mică parte din componența colecției *Depozit Universitar* al BȘM, care rămân a fi pentru posteritate valori incontestabile ale patrimoniului medical național.

**Referințe bibliografice:**

1. BEJENARU, Vasile. *Dicționar medical rus-român = Русско-румынский медицинский словарь*: În două volume. Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei, 1991. Vol.1- 480 p. Vol. 2 . 431 p.
2. Curs de neurologie. Redactor Diomid Gherman. Chișinău: Știința, 1993. 438 p.
3. DIUG, Eugen, NISTREAN, Anatol, SAFTA, Vladimir. *Dicționar rus-român pentru farmaciști = Русско-румынский словарь для фармацевтов*. Chișinău: Reclama, 1993. 267 p.
4. Енчиклопедие Популярэ Медикалэ. Redactor responsabil V. Anestiadi. Chișinău: Redacția Principală a Enciclopediei, 1984. 650 p. Cu caractere chirilice.
5. Endocrinologie clinică. Curs de prelegeri. Redactor științific Z. ANESTIADI. Chișinău: CEP Medicina, 2004. 344 p.
6. MATCOVSCHEI, C. L. Receptura. Chișinău: Lumina, 1967. 115 p. Cu caractere chirilice.
7. MINCU, Eugenia, CHIRIAC, Argentina. Limba română. Profil medical: cu suport gramatical și de cultivare a limbii române (pentru medicii alolingvi). Chișinău: Litera, 2003. 400 p.
8. Obstetrică. Redactor Gheorghe Paladi. Chișinău: Lumina, 1993. 462 p.
9. POPA, Vladimir, ANDRIUȚĂ, Vasile, HODONOAGĂ, Nicanor. Ghid otorinolaringologic. Chișinău: Universitas, 1994. 288 p.
10. RUDI, Marcu, RUSNAC, Tudor. Curs de pediatrie. Chișinău, 1999. Vol. 1. 427 p. Vol.2 . 2001. 375 p.
11. Актуальные вопросы педиатрии. Тезисы докладов I съезда детских врачей, 13 октября 1988, Кишинэу. Кишинэу: Карта молдовеняскэ, 1988. 224 p.